

*Acta synodi gehouden binnen Dockum, den 24 Majj
anno 1597 begonnen ende den 27 geeindicht.*

1. In den eersten bijeencompste ontrent smorgens te 7 wren den vorss. 24 Majj nae aenroepinge des Heren heiligen naems is tot praesidem desis jegenwoordigen synodi vercoeren D. REGNERUS HACHTING, dienaar des h. evangeliums der stadt Lieuwarden, ende tot eenen scribam D. HENDRICUS HINCKENA, dienaar des h. evangeliums te Berlcum.

2. Zijn hiernaee geexhibiert ende gelesen de commissien ofte procuratien der legaten, op desen synodum gesonden van allen classen deser provincie om te raemen ende sluiten, tgene daer sal voor moegen coemen.

3. Die naemen der gecommittierden classium tot desen synodum van dienaeren ende ouderlingen zijn naebess.:

ut Dockumer classe: ENGELBERTUS STULLENUS, dienaar des woorts Goedis te Hantum, ende JOANNES JOANNIS, dienaar te Bornwart, als dienaeren gecommittiert, ende als ouderling SIPKO SLETTIJSZ, binnen Dockum ouderlinck, ende d'ander was absent;

wt Liuwarder classe: REGNERUS HACHTING, dienaar des woorts te Liuwarden, WINCENT DE PLECKERE, dienaar des woorts te Wirdum, als dienaeren ende MARTEN GERRIJTSSZ, burger ende lakencoper binnen Lieuwarden, ouderlinck ende mester ARIEN ADRIAENSSZ, ouderlinck opt tBil, doch absent, als ouderlinck;

wt Franeker classe: HENDRICUS HINCKENA, dienaar des woorts to Berlcum, JOANNES PETRI DULJREWOUTD, dienaar des woorts op Dronrijp als dienaers, HEERE JANSZ, ouderlinck te Franeker, CLAES DIRXSZ, ouderlinck op Dronrijp als ouderlingen;

item ut Sneker classe: JOANNES ROUCHUS, dienaar te Sneek, FREDRICUS REGNERI, dienaar te Britzart als dienaers, ende OENE EDISSZ, als ouderlinck te Sloeten, ende TZIERCK JANSZ als ouderlingen;

wt Bolswerder classe waeren gecommittiert: JOANNES HUECLUM, dienaar

1) Eigenhandige onderteekening.

des woorts op Bolswarder Nijlandt, GOEDEFRIDUS SOPINGIUS, dienaar des woorts te Tzierckwerdt als dienaar, ende SIBRANDUS MENSONIUS, rector der stadt Bolswerdt als ouderling, anders niemant vandaer meer present; wt den classe der Soevenwouden waeren JOANNES LINDENIUS ende JOSIAS ETERINGIUS als dienaar, ende COENRADUS ALUTARIS ende LAMBERTUS LEVINCK, beide dienaar in plaets van ouderlingen.

4. Nae approbatie der procuratien ende der gecommittierde persoenen is verordent, dat die dienaar der stadt Dockum selver sullen nu compstige Wonsdach hen gemeente prediken om reden etc.

5. Alsoe ener PIETER JANSZ van Heech verscheen versoekende, dat hij appel van Sneker classe toet jegenwoordich sijnodum mochte in zyn saeke verwerven, heeft het sijnodus voor dese reis sulx toegelaeten om enige redenen, mids dat sulx nae desen niet meer in consequentie lichtelijc sal getrocken worden van sodaenige afgedane ofte excommunicerde lidmaeten ende personen.

6. Is op PIETER JANSZ versoeck citatie gepassiert op den dienaar in Heech, alsmede PIETERS vorss. parthije sijnde, om den 26 deser opt jegenwoordich sijnodum te verschijnen ende beide parthen alsoe verhoert dan bij den sijnodum in hun swaricheyt gedisponiert te worden nae behoeren, doch indien tsijnodus haestiger wordt geëindiget, sullen die deputati sijnodi sulx affdoen moegen.

7. Is vorder besloeten angaende D. SIBRANDI VOMELII boexken, gess. wt last des sijnodi Harling. nae luidt het darde artijckel tegens den Libertinen, dat die classen haere quota tot de 60 fl bedragende jider classi tuaeuff carolusgulden, den drucker mede daervoor beloeft, elck huer aenpart voorts metten aldereersten, die noch restieren, sullen opbrengen ende an handen beschicken, welverstaende dat de vorss. authuer jider classi nae sijn belotte die exemplaria gedruet te handen stelle.

8. *Wanneer synodus sall gehouden werden* 1). — Is geresolviert, dat nae desen het provinciael sijnodus in ons vaderlant sal gehouden worden voor ofte in het begin van den landsdach voertaen sjaers.

9. *Wat ghedaen sall worden, dat d'acten der synoden moghen geëffertuert worden.* — Ende alsoe het jegenwoordig sijnodus acht genoemen heeft, dat veele noodwendige goede acten der verscheiden sijnodale vergaringen nae het opbreken ende verscheiden ofte verreisen des sijnodi alle jaren vast liggen blijven sonder effect ende executie tot groter dis-

1) De marginalia zijn later bijgevoegd.

ordre, soe is raetzaem befonden ende midsdesen besloeten, dat men alle acten, die voldaan sullen worden, nae desen sekere gecommittierden eigentlyck in last sal geven om binnen sekeren tijt te effectuieren nae gelegentheyt. Ende sijn alsoe ter cause vorss. voor desen jegenwoordigen jaere hiertoe verordiniert ende gecommittiert D. PASCASIUS BAERS ende D. BERNARDUS FULLENIUS, dienars des h. evangeliums binnen Lieuwarden, om als commissarien sijnodi nomine volgende articulen soe bij den E. heren Gedeputierde Staeten als an anderen montlige ende schriftlijk te urgieren, drijven ende soeveel huer mogelijke is te effectuieren, dat se voldaan mochten worden nae inhoud van dien. Welcke acten met cijffers naebess. zijn voorgetekent als den navolgenden met 10 ende alle annexe poincten daerin gespecifiert met ooc den 17.

10. Voorerst dat den E. heren believe hun goede placaten duer hen onderoverheyt in den dorpen te executieren, besonder daer sulx nyet geschiet, als onder andere dese naebeschreven poincten:

van der Jesuiten ende misspaperije tzamenrottingen soe te landewart als in vaste steden, heimelijc ofte openbaer, dat se niet allien verhindert maer ooc gestraft mochten worden om verscheiden inconvenienten ende periculen etc.;

daernae van den Wederdopers onwettelijken ban ende nootwendige eedt; voorts van den ontheiliginge des sabbats insonderheyt ten platten landen, eensdeel duer ergerlijk arbeit van ploegen, saijen, dorschen, ambachten te plegen van vrouwen en mannen, anderdeels duer schandelijk missbruic ende lichtveerdicheyt van dronckendrincken, dantzen, avontreijen, luiden der clocken, idele speelen ende rumoeren insonderheyt voor ende nae den middach onder predicatien op den kerkhoeven, gans-trecken, tonnesteken, etc.;

item tegens die onwettelijke tzamenlopingen der hijlxpersoenen voor ofte sonder wetlijke publike befestinge in hen h. echtetaet, ongetrouwt blijvende;

van den scoeldienacren, datter doch overal in plaetze van allerlei dronckarts, Weerdopers, Papisten ofte andergesinden in den dorpen sonder enige oochluiking Reformierde, stichtelijke, naerstige schoelmeisters geplanted worden;

dat oock die kerckgoederen niet meer soe schandelijk verquistet worden, maer dat men arme Reformierde schoelmeesteren ende diergelijke daermede helpe;

item dat ooc dat bewijnt ende de administratie der benefietgoederen ten platten lande, daer Gereformierde ledemaeten sijn, denselvigen befoelen worde ende niet den Wederdopers, Libertinen ofte andere vijanden der

Gereformierder religie onder den naem van gode patrioten, gelijc men vast overal dat woort daertoe misbruickt.

Ten anderden dat men bij den E. H. mede verwerven mochte nabess. stucken:

Indien de brede gemeente Jouers over behoerlijcke tijt versuimich waere in het verkiezen ende beroepen van predicanten ofte bequame Gereformierde schoelmeesters, daer gien sijn, unde de plaetze soelange heeft vaciert, dat de E. H. believe den ledematen der Gereformierder religie van dier plaetze te ordonieren ende authorisieren ende belasten om met huer classis advijs soedaenige predicanten unde schoolmeesteren daer wettelijc te verkiesen, beroepen ende verforderen;

dat 1) ooc mijn E. H. beliefte geensins den dorpen te vergunnen hun pastorijen sonder dienst ofte predicant een jaer ofte langer te vacieren tsij om schulden ofte andere listige pretexten, die de supplicierders coenen voorgeven;

dat mijn E. H. beliefte te interdicieren die rotterijen, vergaderingen der verleidende secten deser lantschap, die seer toenemen tot verderff ende destructie van kerckelijcke ende polijsche regeringe ende veler verderff, gelijc onder ander de duaelgiest op den Jouwer opstaen, waertegens D. JOANNES LINDENIUS dispuut heeft gehadt, die wel grove dualingen hervoor gaf;

doch insonderheyt dat PIETER VAN COELEN met sijn consoorten het praediken in dese provintie verboeden mochte worden achtervolgens het requeste ende der E. H. apointement ende resolutie op D. RUARTI ACCRONII ende zjn publike dispuut, binnen Lieuwarden verleden jaere geschiet;

dat mijn E. H. beliefte te versorgen, dat nae desen de sijnodale tsamencompste buiten last ende costen der kereken van die respectie plaetzen unde die ingesetenen van dien alsooc mede buiten der gecommittierden dienaeren ende ouderlingen eigen oncosten mochten verrichtet worden, gelijc in allen anderen Geunieerden Provincien onsis religions geschiet;

dat mede den E. H. beliefte den studiosen alumnis theologiae hun pensioen te augieren, ten einde sij niet meer voor den bequaemen tijt ende geleertheyt oft ouderdom ut noet unde armoed hen studium verlatende haer tot het predicampt, schoeldienst ofte andere ampten begeben;

item dat mijn E. H. believe den THEODORICO FALCK (die sonder weten ende wille eniger classen onses vaderlants tot noch toe tot het predicampt in den Boertange ende Bellingwolstersijl sic heft ingeworstelt) dat pre-

1) Hiernaast staat in marg. het woord: „Nota.”

dicampt in desen provincie te interdicieren ende sijn gagie, die hij doer mijn E. H. apostille trect nu ut den faendels aldaer, aff te snijden, opdat soe schantlike den dienst des woorts om sijn ongotlijk, rebel leven bij den vremdelingen daer passierende als andere inwooners met bedroefnisse van alle godfruchtige niet langer gelastert maer wechgenomen worde;

lestelijk dat die E. H. believe middelen te raemen nae heuren hoechwijzen raedt, dat de h. justitia in desen provincie beter gehanthavet worde ende den onderoverheit tot hen plicht genodiget worden ende de abusen gecorrigeert worden, ten einde de vroeme onderdaenen den religion toestendich van alle moetwillicheyte der boesen te landewart bescharmet gerust mochten leeven.

11. *Wat int begin der synoden sall ghedaen worden*¹⁾. — Is noch in sijnodo geresolvierdt, dat men nae desen int begin van alle sijnodale bijeencompsten sal doerlesen de acten des voorgaenden ofte lesten sijnodi ende daerut vernemen, wat acten daerin niet sijn voldaan, om die voortaan te voldoen ende, diet naegelaten ofte versuimpt heeft, datelike te censurieren nae gelegentheyte der saeken etc.

12. *Een dienaar vertreckende sall register laten van de gedoopte ende getrouwede*. — Is noch besloeten, dat jegelike dienaar sijn plaetz verlaetende zal naelaeten sijn successoer ofte den gemeente etc. aldaer pertinente register van die dopelingen ende van sijn ledematen ende van die hijlxverenigen, bij hem daer bedient, opgenomen ende befonden.

13. *Op een plaetse onberoepen niet te predigen*. — Geen dienaar sal achtervolgende het besluit des nationalen synodi sie verfoegen op een fremde plaetz te prediken onberoepen.

14. *Van dienaeren, die staen sonder nachtmaell te houden*. — Is noch bestemp, soe waer dienaeren seker jaeren staen sonder bedieninge des h. avontmaels, dat men se naerstich daertoe vermaenen sal. Ende indien daernar sulx niet wordt utgericht doer hem met sijn toehoorders ofte zijner naestgelegen dorpen ledematen om den sijnen duer sulck exempel ende oeffeninge mettertijt daertoe te trecken, ende nyet allien de faute, onachtsaemheyte ofte slapheyte bij den dienaar gespoert wordt, maer mede dat gien hoepe van beterschap voorhanden is ende de gemeente onschuldich, dat men alsdan denselvigen dienaar op een ander plaetz vooreerst sal transferieren. Ende het classis sal datelike een ander in sijn stede schicken met der E. H. advijs, opdat de kercken beter gestichtet worden ende die dienars naersticheyte doen.

¹⁾ De marginalia sijn later bijgeschreven.

15. *Wat men doen sal om de traegheyt van den dienaeren te beteren.* — Gemerckt men daegelijx vreest ende mede bespoert, hoe traech sommige dienaeren heur ampt plegen ende insonderheyt niet vlijtich lesen ende studieren, soedat haer predicatien niet grondich nae den regel des geloofs ende nae Gods woort gesneden ende gedisponiert worden ende darto weinich stichten nae der godfruchtigen ende verstandigen begeerte, soe heeft dit sijnodus raetzaem, nut ende nodich geacht, dat nae desen jider classis deser provincie neerstiger respect hierop zal nemen op de alderstichtelijxte manier ende forma, die se hiertoe coenen vijnden, hetsij duer enigen gecommittierden onversiens tot hen predicatien te seinden om die te hoeren ende te relatieren den saeke om daerin te disponieren ofte durch oeffeninge der propositien in coetu ordine ofte doer enige andere dergelycke wegen, ten einde de slappicheyt met sodanige middelen mach geremedieert worden

16. Het sijnodus heeft geconsenteert van haere resolutie over JOANNES PETRI DULJREWOUTD denselvigen op sijn versoeck acte daeraf te passieren, gelijc deselvige acta breder meldet.

17. Is besloeten, dat die sententie, den 9 Junij 1592 in sijnodo Leoardiana beschreven op D. HENDRICUM BERNARDUM, dienaar te Goutum, in alle zijne puncten voldaan ende executiert zal worden.

18. Is vorder besloeten, dat CORNELIUS, te Holwerdt dienaar des woordts, ende SCHELTO N., dienaar des woordts te Nijkerck in Dongerdeel, ende den borgemeister van Dockum BIENKE GABISSZ ende SIFKO SITZISSZ, ouderlinck binnen Dockum, sullen beroepen moegen worden van FREERCK SIFKISSZ, ledemaet der kercken Chrijsti te Nes, ende THEODORICO HERCONIS, dienaar des woorts te Hantumhuisum, om beider parthijen clachten ende defentien tegens malcander te verstaen ende sijnodi nomine te versoenen ofte kerckelijck te verrichten ende neder te leggen, soet mogelije is. Indien niet sullen parthijen haer recht moegen versoecken elders nae hun believen.

19. De questie van Collum is met vrunschap nedergelecht op condition, in den acte van dien (tusschen den E. E. EPO VAN BOOTZMA cum secretario BRONGER BRONGERSMA ter eenre ende THEODORICUM PETRI, dienaar des woorts te Collum, cum consortibus ter andere syden) verfaetet ende met THEODORICI hant vorss. onder befesticht.

20. Het sijnodus belastet den kercke van Haech op haere costen (gelijcke se ooc hadden aengenoemen) om binnen een maent ontrent ofte tegens den 28 Junij eerstcomende den ghedeputierden hujus sijnodi te verss. op behoerlijke gelegene plaetze, ten einde de gedeputierde vorss. PETER JANSZ met den sijnen ter eenre ende Sneker classis met den dienaar ofte

kerkebesorgers van Haech ofte hun consorten ter andere sijden als parthijen in hun quaestie angaende de excommunicatie moegen verhoeren, naeforschen ende verstaen ende dien nederleggen, ist mogelijc, ofte kerkelijc procedierende sententiam nomine synodi des noet sijnde sluiten ende wtspreken nae Gods woort tot de meeste stichtinge der kercken Chrijsti ende tot vorderinge van hun salicheyt, die hieraen gelegen is.

21. Het synodus zal men soe Godt wil houden anno 1598 binnen Lienwarden voor ofte int begin van den lansch als vorss., daerop die van Lieuwerder classe sullen letten om in tijts hen uanschrijvinge hierna te richten.

22. Desis jegenwoordigen synodi deputierden voor desen jaere sijn vercoeren navolgende persoenen: ut Dockumer classe JOANNES NICOLAI, dienaar des woorts aldaer, ende ener JAN WEVER, ouderlinck der kercken aldaer; wt Franeker HENDRICUS OESTERLANUS, dienaar te Achlum, ende WILLEM STEVENS, ouderlinck te Harlingen ofte iemant in zijn stede, soe hij tampt niet bedient; wt Lieuwarder classe JACOBUS SCHOTANUS, dienaar te Roedehuisum ende Epo MEINERTSSZ, ouderling; wt Bolsward WALTERUS MUERLINGIUS, dienaar met te Hichtum ende SIBRANDUS MENSONIS, rector te Bolswardt als ouderline; ut Sneker classe JELLIUS ACCRONIUS, dienaar te Boesum, ende OENE EDISSZ, ouderling te Sloeten; ut de Sevenwouden JOANNES LINDENIUS, dienaar ende MICHEL MICHELSSZ, ouderling etc.

Nae gedaene acten ende gebeden is het synodus voleindet desen 27 Majj 1597 binnen Dockum. In orconde der waerheyt van tgene vorss. is hebben preses ende scriba nomine synodi dit ondergeschreven etc.

23. *Vraeghe over een dienaar, die lange in dienst gestaen heeft sonder geëxamineert ende toegelaten te wesen.* — Belangende de naefraege, oft een dienaar 20 jaeren in dienst had gestaen sonder voorgaende examen ende admissie is gesecht, dat men distinctelijck sal respectieren, wat gebrueic ende ordeninge men doen in tselvige hielt, oock wat form ende manier de kercke van den lantschap folchde, daer sulx is gebuert, ooc de gelegenheyt van kercke ende plaets, ofte men die hierin ontrusten ofte stichten can. Ooc staet te anmarcken leere ende leven des persoens sedert lange jaeren herwarts. Anders slecht ende recht de vrage gestelt, is slecht ende eenfoudich het antwoord, dat alle verstandige kenlijc is, dat men in soedanige saeken volgen sal den regel van Gods woort ende verbeteren, wat versuimpt mach sijn etc. 1)

REGNERUS HACTINGIUS, praeses synodi.

HENDRICUS HYNKANA, nomine et jussu synodi sst. 2)

1) Hieronder stond ter zijde: „Ant classen van Sneek.”

2) Beide onderteekeningen zijn eigenhandig.